

KARABEGOVIĆ IBRO

200-010-006

S J E Ć A N J A

Rodjen sam u Banjoj Luci 1911.godine.

U radnički pokret Banja Luke uključio sam se 1933.godine, po povratku sa služenja kadrovskog roka u vojsci. Tada je banjalučki radnički pokret već bio dosta konsolidovan. U okviru radničkog pokreta bila je aktivna podružnica kožarskih radnika. Meni je pristupio Ibro Mesić i predložio mi da se učlanim u Podružnicu, što sam i učinio. Već u 1935.godini biran sam u upravni odbor Podružnice kožarskih radnika. Te godine je izbio poznati štrajk kožaraca Banja Luke. Zahtjeve kožarskih radnika, koji su postavljeni u ljeto 1935.godine, poslodavci su prihvatili zbog toga što je to bilo vrijeme sezone rada obučarskih radnika, ali uz uvjet da se takav sporazum poštuje samo do nove godine. Pred novu godinu, obučarski radnici su ponovno stupili u štrajk, jer su poslodavci odbili zahtjeve za povišenje nadnica, ocjenjujući da se nalaze pred mrgvom sezonom. Ovaj štrajk je trajao ne oliko mjeseci, a poslodavci su, u pokušaju da razbiju štrajk, primali radnike iz raznih mjesta Jugoslavije (iz Šida, Osijeka, Sl.Broda, i dr.). Sjećam se da je štrajkaški odbor odlučio da na željezničkoj stanici dočeka radnike iz drugih mjesta, koje su poslodavci unajmljivali i da im objašnjavamo situaciju u gradu, moleći ih da se vrate. U jednoj grupi sam bio sa Šandorom Blekićem i Suljom Halalkićem. Radnici sa kojima smo razgovarali, uvjeravali su nas da će se vratiti, ali su uglavnom lagali, jer su ostajali u Banja Luci. Razlog je bio u tome što su im poslodavci davali bolje uslove nego nama, a sa namjerom da bi skršili štrajk. Kada smo obavjestili štrajkaški odbor, u kojem je Kazaz Muhamet vodio glavnu riječ, da su pridošli radnici obećali da neće prihvatiti posao, ali da su ostali u gradu, donesena je odluka da se sa štrajkbereherima fizički obračuna. Odredjeno je nas 5: Suljo Halalkić, Šandor Blekić, Ibro Mešić, ja - a petoga se ne mogu sjetiti. Mi smo ih napali u kući gdje su bili smješteni, pa je u obračunu Ibro Mešić bio uboden nožem, zbog čega je prevežen u bolnicu, mas četvorica smo privedeni u zatvor. Ovaj događaj je uzburkao javnost Banja Luke, koja je sada još više pomagala štrajkaše, pa mogu reći da je nama u zatvoru tada

bilo bolje, jer su nam građani, naši drugovi iz podružnice, pa i iz drugih esnafa slali hranu, tako da su uz nas i drugi zatvorenici dobro prolazili. P izlasku iz zatvora osjetili smo priznanje u gradu, kao da smo napravili neka velika djela, jer su nas građani susretali i ~~ž~~ izražavali svoje poštovanje. Štrajkbæeheri sa kojima smo se obračunavali, bili su smješteni u kući koja se sada nalazi u ulici Sulje Hahalkića, u blizini tadašnje fabrike obuće, na imanju Adema Turčinhodžića.

U štrajku obučara, koji je počeo 10. augusta 1935. godine, učestvovali su svi obučari. Treba reći da su banjalučki obučari bili vrlo jedinstveni. Štrajk je otpočeo poslije godišnje skupštine, koja je održana 6. augusta iste godine i na kojoj je, koliko se sjećam, za predsjednika izabran Osmaj Čejvan, a u Izvršni odbor Dedo Gazić, Milan (ne znam mu prezime, ali radio je kod Steve Čelika) i još 4-5 drugova, čijih se imena više ne sjećam. Stupanjem u štrajk bili smo uvjereni da ćemo uspjeti u našem zahtjevu, jer su poslodavci bili primorani da puste zbog toga što smo se nalazili pred sezonom. Poslodavci su potpisali ugovor i štrajk je uspio. Obučari su, ako se dobro sjećam, 20. augusta dali priredbu u Radničkom domu, a čiji je prihod išao u korist štrajkačkih porodica i nezaposlenih radnika. Moram ovdje naglasiti da je jedinstvo radničkog pokreta u Banja Luci bilo toliko snažno da su BORAC, PELAGIĆ i sve sindikalne podružnice djelovali ~~kao~~ kao jedinstveno tijelo. U PELAGIĆu su stalno radili najmanje 10 obučarskih radnika, od kojih su , na primjer, bili istaknuti pjevači Selman Mehmedalija, Teufik Husedžinović, Leda Karabegović, Ibro Mešić. Bili su to izuzetni glasovi, koje su željeli i drugi banjalučki horovi, kojih je u ono vrijeme bilo više ("Jedinstvo" ~~W~~ "Nada", "Sloga" i drugi)

Kada je krajem decembra 1935. godine ponovno izbio štrajk obučarskih radnika, u vansezoni, postojao je rizik da se taj štrajk ne završi uspješno. Muhamed Kazaz je često govorio da je štrajk mač sa dvije oštrice, da se može dobiti, ali i izgubiti. Organizovanje štrajka u vansezoni odmah u početku je nosio u sebi ovu mogućnost neuspjeha, jer su ~~nekoliko~~ tada u Banja Luci već nekoliko obučarskih poslodavaca bili toliko ojačali da su mogli izdržati štrajk. Naše rukovodstvo je računalo da ovi poslodavci moraju raditi i u vansezoni, kako bi se izradila obuća za prodaju u sezoni, odnosno u jesen. Mislim da je to bio odlučujući momenat za donošenje odluke o pokretanju štrajka u vansezoni.

Poslodavci su teško podnijeli ovaj štrajk, jer su izgubili kvalitetne radnike, ali nisu popustili radničkim zahtjevima. U štrajku je učestvovalo oko 100 radnika, od kojih su, po mojoj ocjeni, 5 ili 6 bili članovi KPJ. Ja to, naravno, ne mogu sa sigurnošću tvrditi, ali mislim da su članovi KPJ bili Muhamed Kazaz, Leda Karabegović, Dedo Gazić, Ahmet Stnica, Abduselam Blekić (Šandor). Jedan broj poslodavaca obučarskih se uvijek solidarizao sa radnicima, od kojih pamtim slijedeće: Ahmet Gazić, Pavo Baković, Nail Čukur, Ibro Krnjić, i drugi, čijih se imena sada ne mogu sjetiti, koji - iako su bili majstori - bili su u stvari proleter, jer su to bili sitne zanatlije sa malim prihodima.

Štrajk na početku 1936. godine bio je vrlo dobro organizovan tako da smo u Radničkom domu imali zajedničku ishranu, jer smo dobijene namirnice spremali u kazanu. Moram naglasiti da je osim solidarnosti banjalučkih radnika i građana prema našem štrajku, bilo i više podrške iz drugih mjesta. Sjećam se tako da nam je stigao brzojav od radnika iz Podgradaca, koji su pozdravili našu akciju i izrazili spremnost da nam pomognu, što je među obučarskim radnicima Banja Luke primljeno sa velikim oduševljenjem.

Neuspjeh našeg štrajka u 1936. godini nije predstavljao za banjalučki radnički pokret neki veći udarac, jer je baš u tim godinama revolucionarni pokret u Banja Luci vrlo brzo jačao i svoju snagu manifestirao u nizu drugih uspješnih akcija. Sjećam se, na primjer, okolnosti kada je uhapšen Fikret Dedić, i čini mi se - Milorad Gajić zbog svoje komunističke aktivnosti, da su u PELAGIĆ došla dva druga u vrijeme kada smo održavali horsku probu (a u hboru nas je bilo oko stotina), koji su nas pozvali da ~~na~~ izidjemo na ulice i demonstriramo protiv pomenutog hapšenja. Svi članovi hora PELAGIĆA izišli su na banjalučki korso u centru grada, gdje su se već okupljale mase radnika, djaka i studenata. Demonstracijama su rukovodili drugovi Šoša, Osmah, Nikica i drugi, tada najistaknutiji komunisti u Banja Luci. Iako sam bio samo obični učesnik u ovim demonstracijama, prijavio me jedan policijski konfident, zbog čega sam bio osuđen na tri mjeseca zatvora u crnoj kući..

Neposredno pred izbijanje II. Svjetskog rata, radnički pokret u Banja Luci je bio toliko ojačao da su u nizu akcija koje su preduzimane, tadašnje vlasti bile dovedene u situaciju da skoro nemoćno posmatraju ovo snaženje radničkog pokreta. Mi smo tada već preduzimali akcije širom Bos. Krajine, prije svega preko naših društava PELAGIĆA i BORCA, posebno PELAGIĆA, koji je bio naš

glavni bastion. Nezaboravna su gostovanja PELAGIĆA u Drvaru. Koliko god smo mi pomogli drvarskim radničima, toliko isto smo od njih naučili o potrebi zajedništva, solidarnosti i one prave istinske radničke kljubavi. Sa sličnim osjećajem PELAGIĆ je gostovao i u nizu drugih mjesta u Bos. Krajini.

Sjećam se nekih detalja u povodu provale u partijsku organizaciju 1936. godine i hapšenja istaknutijih komunista. Posebno se sjećam hapšenja ~~Lede~~ Karabegovića s kojim sam ja od djetinjstva drugovao. Po njega je došao neki policajac Tadija, koji je stalno visio u Radničkom domu i pratio što se događja u radničkom pokretu. Znam da su tada u Banja Luku došla dva čuvena policajca, mislim da su to bili Šoprek i Cividini. Stalno smo se interesovali šta se događja u zatvoru, pa smo između ostalog čuli da je KASIM progutao neku ceduljicu koja je mogla da ih kompromituje. Sjećam se kada je policija sprovodila uhapšene drugove, povezane, iz crne kuće na željezničku stanicu, mi smo se okupili i nijemo promatrali šta se događja - na taj način izražavali svoje negodovanje.

Mogao bih nešto više reći o svom ^{bratu} ~~bratu~~ Ledi Karabegoviću, koji je jedini od obučara bio uhapšen 1936. godine. Rodjen je u Banja Luci 1906. godine. Obučarski zanat je učio kod majstora Sulje Gozića. Leda je bio izuzetno pristupačan čovjek i zbog toga voljen od radnika. On nije imao neko veće teoretsko znanje, kao recimo Muhamed Kazaz, ali je ~~z~~h^oao sa radnicima na jednostavan način razgovarati. U kontaktima je bio blag i prijatan, uvijek nastojeći da pomogne, nikad ne povisujući ton i ne pokazujući krutost, zbog čega su ga drugovi jako voljeli. - Ne znam kada je Leda primljen u članstvo KPJ, ali znam da je od svoje rane mladosti učestvovao u sindikalnom pokretu. Šira porodica Karabegovića nalazila se u nekoliko kuća ~~p~~ u Podgaju (dio Banja Luke) na desnoj obali Vrbasa, ispod Starčevice), pa je nekoliko mladića iz ove porodice aktivno učestvovalo u radničkom pokretu. Zanimljivo je da su pri-
čkom policijskih potraga, odnosno pretresa, na prethodnu najavu, kompromitirajući materijal sklanjani kod jednog ~~Hadži~~ Karabegovića, u kojeg policija nije sumnjala. Zanimljiv je podatak da je Edhem, nadimak Leda dobio zbog toga što je mlad ostao bez kose, pa je kupovao neku mast pod nazivom "leda", zbog čega su ga onda drugovi u šali prozvali tim imenom. Leda se je mnogo družio sa naprednim omladincima, a posebno sa KAB-ovcima, jer se dobro sjećam da su mu u radionicu vrlo često navraćali ~~napredni omladinci~~.

Nikica Pavlić, Ljubo Babić, Boro Ilić i drugi. – Potrebno je podvući da su banjolički studenti i napredni intelektualci vrlo rado navraćali u obučarske radionice, gdje su vodjeni različiti razgovori, što je imalo obostranu korist. Danas je teško utvrditi kod kojih je sve majstora radio Leda, jer smo mi obučari bili primorani da često mijenjamo najmodavce. Ipak, najviše je radio kod Turčin-hodžića i Malinovića

Kada je Leda uhapšen, branio ga je besplatno neki advokat ~~Jeftić~~, jer mi nismo imali sredstava da platimo advokata.

U toku narodno-oslobodilačke borbe Leda ~~je~~ bio u blizini Banja Luke na zadacima, a poginuo je 1. aprila 1942. godine, prilikom četničkog puča. Čuo sam da je Leda u kritičnom trenutku pokušao bijegom da se izvuče, ali da je Rade Radić poslao jednog četnika koji je znao kraće staze i koji ga je iz zasjede dočekao i ubio.

Neposredno, odn. sn. nekoliko mjeseci prije izbija-nja aprilskog rata, vlasti su u Banja Luci pohapsile više istaknutih komunista, među kojima i Ledu i otpremili ih u koncentracioni logor u Ivanjici. Leda se je u Banja Luku vratio tek poslije pada vlade Cvetković-Maček, a to znači pred sam aprilski rat.

Podkraj 1942. godine izišao sam iz zatvora i to pod okolnostima da je za mene garantovao Adem Turčin-hodžić, čovjek koji je bio i prije rata protiv nas. Nije on mene zato izvadio iz zatvora zato što me je volio, nego jednostavno radi toga što sam mu trebao kao radnik, jer je on radio za neprijateljsku vojsku veće količine obuće, a nije bilo dovoljno radnika. Uz to, on je time htio da pokaže kako radnici koji rade kod njega, nemaju čega da se plaše, jer nemoraju ići čak ni u vojsku. Njegovi radnici su čak dobili od Vojnog okruga potvrdu sa kojom su se legitimirali. Ja sam se tada uključio u ilegalni rad i djelovao sa Munirom Kadićem, koji ~~je~~ mi je bio sekretar i Suljom Mandžukom. Radili smo na povezivanju ljudi sa ilegalnim pokretom, upućujući ih u partizanske jedinice tajnim kanalom, koji je- koliko se sjećam- išao preko Branka Suručića kod Laktaša, sklanjali smo i smještali ~~ih~~ u ne-kompromitovanim kućama naše aktiviste. Prikupljali smo sanitetski materijal. ~~Na~~ročito je mnogo materijala otpremano iz Socijalnog osiguranja gdje nam je jedan Rus (ne mogu se sjetiti njegovog imena) čak i neoprezno dopremao ogromne

količine, koje su potom vezom prebacivane u partizanske jedinice. Koliko je ovaj drug bio požrtvovan, najbolje svjedoči da smo mi (ilegalni pokret Banja Luke) tražili od njega 5-6 kilograma sanitetskog materijala, a on je dopremio čitav kamion, u koji je samsjeo i odvezao ga na određenu vezu.

Ja sam tih dana primljen i u članstvo Partije. - Ilegalni NOP je u Banja Luci tada djelovao vrlo intenzivno na prikupljanju odjeće, obuće, sanitetskog materijala i municije i prebacivanju ilegalaca na oslobođenu teritoriju u partizanske jedinice. Zanimljivo je reći da smo naše drugove iz grada upućivali na oslobođeni teritorij na sve moguće načine, pa i u seljačkim ~~m~~ kolima, prikrivene u sijenu.

Banja Luka, aprila 1976.

Marko Konobegović